

Minkukels en misverstanden ***over het nodeloze einde van vier islamitisch basisscholen***

Dr. B. Voorzanger, Amsterdam, april 2009

Dit is een verhaal over het eind van een groep islamitische basisscholen¹. Dat eind was niet onvermijdelijk. Het was het gevolg van een aantal overhaaste en ondoordachte besluiten van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (ocw), dat ingreep bij de Stichting Islamitische Basisscholen Amsterdam (Siba) met het doel de scholen van die stichting te redden. Ik was – aanvankelijk als Siba-medewerker en MR-lid, later als adviseur van een aantal MR'en – nauw bij deze zaak betrokken en wilde dan ook erg graag begrijpen hoe het zo mis kon gaan. Ik heb met allerlei mensen gesproken en via Wob- en Wbp-procedures² relevante documenten bijeen gezocht. Wat volgt is de neerslag van dat zoekwerk. Als gezegd, ik was nauw bij de zaak betrokken, dus hoezeer ik daar ook naar gestreefd heb, volstrekt onpartijdig zal mijn verhaal niet zijn.

De verantwoordelijke bewindspersoon aan het begin van mijn verhaal was de toenmalige minister van Onderwijs, mevrouw Maria van der Hoeven. Bij de formatie van 2007 kwam de portefeuille Primair Onderwijs in handen van een staatssecretaris, mevrouw Sharon Dijksma. Sommige zaken, waaronder een voor dit verhaal cruciaal overleg, werden afgehandeld door de directeur Primair Onderwijs, destijds de heer Ron Minnée, die op zijn beurt terzijde werd gestaan door een reeks medewerkers. Mijn verhaal heeft zonder dat grote en wisselende gezelschap al personages genoeg. In het vervolg vat ik het daarom meestal samen onder de noemer 'ministerie van ocw'.

Ik heb de hoofdrolspelers in mijn verhaal een eerdere versie van dit stuk voorgelegd. Alleen het ministerie reageerde. Op 19 maart 2009 sprak ik uitgebreid met de huidige directeur Primair Onderwijs, de heer René Bagchus, en zijn in Siba-zaken best ingevoerde medewerker. Dat leidde tot een aantal wezenlijke aanpassingen. Uiteraard blijft wat volgt mijn verhaal, en is het ministerie voor de inhoud daarvan op geen enkele manier verantwoordelijk.

wat vooraf ging

De Siba werd opgericht in februari 1989. Na een bestuurlijk onrustige aanloopfase, belandde de stichting in 1992 in de vaste hand van de heer Mohammed C., de bestuursvoorzitter, die feitelijk fungeerde als bovenschools manager tot hij in februari 2004 werd gearresteerd op verdenking van financiële malversaties. Hij zou later worden veroordeeld omdat hij zich in de loop van een aantal jaren op oneigenlijke wijze ca. zes ton had laten uitbetalen. C. maakte twee fouten. Anders dan veel andere topbestuurders in het islamitisch onderwijs verzuimde hij zichzelf daadwerkelijk tot bovenschools manager te benoemen. Had hij dat wel gedaan, dan had hij die tonnen geheel legaal verdiend. En hij verzuimde onderwijsbeleid te voeren en daar geld voor uit te geven. Die tweede fout leidde tot de paradoxale situatie dat de Siba, door zijn voorzitter 'berooft' van zes ton, bij diens arrestatie beschikte over een miljoenen-reserve.

¹ De basisscholen *El Faroeq Omar* in Zeeburg (sinds 1989), *At Taqwa* in Noord (2000), *Abraham el Khaliel* in Oost (2001), en de in feite alleen op papier bestaande *El Anwar* in Noord (2002). In 2006 fuseerden de *El Anwar* en de *At Taqwa*; de nieuwe school ging onder die laatste naam verder. Deze scholen gingen uit van een stichting, de Siba, en het bestuur van de Siba vormde, zoals de wet dat noemt, het 'bevoegd gezag'.

² 'Wob' staat voor Wet openbaarheid bestuur, 'Wbp' voor Wet bescherming persoonsgegevens. De in dit stuk genoemde documenten zijn openbaar en liggen bij het ministerie ter inzage.

Na zijn arrestatie werd C. als bestuurslid geroyeerd. Wat overbleef was een stuurloos gezelschap dat niet opgewassen bleek tegen de hulp van zusterstichting El Amal. El Amal had wél een bestuurder die keurig tot bovenschools manager benoemd was, en deed wel aan beleid. El Amal had dan ook geen cent. In de loop van 2004 nam het bestuur van El Amal geleidelijk het bestuur van de Siba over, waarna de reserves van de Siba naar de lege kas van El Amal begonnen te vloeien. Daar stond weinig tegenover (maar zie verderop ...) en het El Amal-bewind was nodeloos en onaangenaam autoritair.

Al snel giste het bij de Siba. De nieuwe bestuurders streefden naar een fusie van Siba en El Amal. Ouders en personeel van de Siba, verenigd in de medezeggenschapsraden (MR'en), zagen daar weinig in. Het conflict liep zo hoog op dat die raden, met hulp van onderwijsvakbond AOB, het bestuur voor de rechter daagden. De raden meenden dat het de scholen verwaarloosde en de medezeggenschap frustreerde. De raden kregen gelijk. Die rechtszaak had bovendien een tweede, door de MR'en gehoopt effect: de Siba trok de aandacht van het ministerie, dat eind 2005 besloot in te grijpen.

ministerieel ingrijpen

Het ministerie maakte zich al geruime tijd zorgen over de bestuurlijke kwaliteit in met name het islamitisch onderwijs. Veel mogelijkheden om daar in te grijpen had (en heeft) het niet. Islamitisch onderwijs is 'bijzonder' onderwijs, en daarover heeft de overheid – vanwege de ooit zo moeizaam bevochten 'vrijheid van onderwijs' – weinig te vertellen. Het ministerie zon al enige tijd op mogelijkheden de wet op dat punt aan te passen, en kennelijk besloot het de problemen bij de Siba aan te grijpen en nu eens precies na te gaan wat de huidige wetgeving eventueel nog wel mogelijk maakt. Het ministerie benadrukt dat het niet tot ingrijpen verplicht was. Ouders en personeel van de Siba beseften dat, en waren heel dankbaar voor de door het ministerie aangeboden hulp.

Het ministerie eiste dat het zittende bestuur aftrad na een interim-bestuur te hebben benoemd dat door ocw zou worden samengesteld en betaald. Met een rapport van de onderwijsinspectie en de auditdienst van het ministerie over de bestuurlijke situatie bij de Siba zette 't het bestuur onder druk, en het bestuur zwichtte.³

Het ministerie zocht snel drie beroepsbestuurders bijeen⁴. Slechts één van hen was moslim en vanwege de statuten van de Siba kon alleen hij echt bestuurslid worden. Op 4 mei 2006 werd de heer Khalid Boutachekourt geïnstalleerd als lid én nieuwe voorzitter van het Siba-bestuur; waarna de andere leden aftraden. Boutachekourt op zijn beurt stelde de heren Jan van Galen en Roy Buys aan als zijn adviseurs⁵. Buys zou de juridische en onderwijskundige zaken behartigen. Van Galen zou zich concentreren op de bedrijfsvoering. Boutachekourt zorgde voor coördinatie en communicatie.

Gedrieën werden zij aangeduid als het 'interim-bestuur' van de Siba, maar hoewel die benaming de bedoeling aardig weergeeft, formeel juist was hij niet. Boutachekourt was volgens een standaardprocedure benoemd, met alle rechten én plichten van een statutair

³ Brieven van de minister van ocw aan de besturen van Siba en El Amal staan op www.minocw.nl.

⁴ Het deed dat in overleg met de koepel van islamitische schoolbesturen, ISBO.

⁵ Boutachekourt werd voorgedragen door de ISBO, de beide anderen door het ministerie.

bestuurslid, dus formeel was hij geen interimmer maar vormde hij gewoon het eenhoofdige bestuur, en de andere twee waren zelfs geen bestuurslid.

Boutachekourt was zich er trouwens terdege van bewust dat hij gewoon bestuurder was. Hij bracht regelmatig naar voren dat hij persoonlijk aansprakelijk was voor eventuele financiële tekorten van de Siba (die wegens achterstallige jaarrekeningen geen bestuurs-aansprakelijkheidsverzekering kon afsluiten), en beroemde zich op de inzet die hij daarmee toonde⁶.

Deze constructie bracht Boutachekourt in een vreemde positie. Bestuurders in het bijzonder onderwijs zetten zich als vrijwilliger, uit liefde voor de grondslagen van hun instelling, onbezoldigd⁷ en voor onbepaalde tijd voor hun scholen in. Ze zijn daarbij gebonden aan de algemene wet- en regelgeving, en aan de statuten en reglementen van hun organisatie, maar verder aan niets en niemand. Als organisatieadviseur, echter, bond Boutachekourt zich voor een beperkte periode, en was hij voor zijn inkomsten afhankelijk van het ministerie. Wat moest hij doen als de belangen van de Siba, dus zijn plichten als Siba-bestuurslid, botsten met de wensen van ocw? En wie was uiteindelijk verantwoordelijk voor het beleid bij de Siba: de 'onafhankelijk' Siba-bestuurder Boutachekourt of het ministerie dat hem betaalde?

Deze onduidelijkheid over posities en verantwoordelijkheden werd nog versterkt door de manier waarop de zaak financieel geregeld was. ocw gaf een subsidie⁸ aan de Siba, dus aan Boutachekourt, die daaruit zijn adviseurs en zichzelf betaalde – zij het zichzelf via een omweg: de declaraties voor zijn werk werden ingediend door Van de Bunt, zijn adviesbureau, voor door Van de Bunt geleverde diensten. Dus op papier werden de bestuursadviseurs betaald door de Siba en deed Boutachekourt zijn werk voor niets, zij het wel onder werktijd, in uren waarvoor zijn werkgever schadeloos werd gesteld.

Boutachekourt kreeg opdracht om de Siba binnen zes maanden financieel, personeel en qua onderwijs gezond te maken en een nieuw bestuur te formeren dat het vertrouwen van ouders en personeel genoot en waaraan hij het bestuursstokje zou overdragen.

Bij monde van de directeur Primair Onderwijs, de heer Minnée die daartoe speciaal naar Amsterdam kwam, informeerde ocw ouders en personeel over het uitgezette beleid. Ik was aanwezig bij dat zeer hoopgevende gesprek. Minnée beloofde plechtig dat de scholen gered zouden worden en herhaalde die belofte toen een der ouders zich bezorgd toonde: zou de school van zijn kinderen deze operatie wel overleven? Gegarandeerd, was het antwoord. En als wij ook maar de minste reden zagen voor zorg over de aanpak van het bestuur moesten we vooral contact met hem opnemen; hij bleef alles nauwgezet volgen.

de wittebroodsweken van het bestuur

Tijdens een reeks kennismakingsbijeenkomsten met ouders en personeelsleden verzekerde Boutachekourt dat hij er allereerst op uit was het vertrouwen te herstellen dat vorige besturen verspeeld hadden. Hij zou vast onaangename besluiten moeten nemen, maar hij zou dat steeds doen in alle openheid en transparantie, en na al het door de wet vereiste mede-

⁶ Hij zei zelfs dat hij zijn hypotheek zou moeten verhogen als de Siba in problemen raakte; de Siba raakte in problemen, maar voor de hypotheek van Boutachekourt had dat geen enkel gevolg.

⁷ De statuten van de Siba stelden expliciet dat een bestuurder niet voor zijn werk betaald mocht worden.

⁸ Uiteindelijk gaf het daar bijna een miljoen euro aan uit.

zeggenschapsoverleg. Boutachekourt besefte terdege dat vertrouwen winnen geen sinecure was: ‘Vertrouwen komt te voet en gaat te paard’. Verder verzekerde hij dat hij de religieuze identiteit van de scholen zou respecteren. Er waren ouders die de regels wilden aanscherpen, en anderen die de scholen juist liberaler wensten, maar beide groepen zouden moeten wachten tot de scholen goed draaiden, de rust was weergekeerd en er een nieuw – definitief – bestuur zat.

Het bestuur had aanlooppromen. Deels ging het om schijnbaar onbeduidende misverstanden. Zo zegde Buys de directeuren geld toe dat Van Galen vervolgens weigerde te geven. Het boterde van meet af aan niet tussen die twee, zo bleek uit een boze e-mail van Van Galen aan Buys⁹. Maar er waren ook ernstiger incidenten. Diezelfde Van Galen ontsloeg op staande voet en zonder het daarvoor vereiste MR-overleg een der directeuren¹⁰. Ook de kort tevoren na veel gesoebat benoemde, nog net niet afgestudeerde, gymnastiekleraar en een docent die slechts een kopie van zijn pabo-diploma kon laten zien, stuurde hij per direct naar huis. En al kort na zijn aantreden nam Van Galen de portefeuille juridische zaken over van Buys (die anders dan hij wel jurist was)¹¹. Het bestuur kondigde aan dat het een eind zou maken aan het leerlingenvervoer – een maatregel die het weer terugdraaide toen het in de gaten kreeg hoeveel leerlingen die de Siba zou kosten¹². Het zegde de (oudere) helft van het team van de school in Oost ontslag aan, wat vervolgens in strijd bleek met de CAO en weer werd teruggedraaid. Het kondigde onderwijsverbeterprojecten aan, en vroeg daarvoor offertes aan bij adviesbureaus, maar daarbij bleef het. Meer tijd en energie stak het in een *Plan van Aanpak* dat dik genoeg was om een la te vullen en dat ook veelal deed, en een *Communicatieplan* dat een lijst van gesprekspartners bevatte met bij elk daarvan expliciet de te communiceren boodschap: We hebben alles in de hand en het gaat de goede kant op. Dat je al communicerend ook iets zou kunnen vragen, kwam bij de opsteller(s) van het plan kennelijk niet op.

Tijdens ons gesprek op 19 maart 2009 gaf het ministerie toe dat er veel niet goed was gegaan, maar het meende dat daar vier duidelijke verdiensten tegenover stonden: de invoering van (1) voor- en vroegschoolse educatie (VVE) bij de school in Noord en van (2) een onderwijsverbeterproject bij de school in Zeeburg, (3) een grondige aanpak van de financiën en (4) de werving van een groep geschikte aspirant-bestuurders.

⁹ In dat mailtje klaagt Van Galen heftig over het feit dat Buys zich bemoeide met zijn beleidsterreinen terwijl Van Galen zelf steeds moest bijspringen waar het ging om de portefeuille van Buys die dus kennelijk zijn werk niet aankon. Ook verweet hij Buys dat die te veel tijd besteedde aan zijn andere opdrachtgevers.

¹⁰ De heer Dumasy, een afgestudeerd pedagoog en deskundige op het gebied van intercultureel onderwijs, die het bestuur als adviseur goede diensten had kunnen bewijzen. Hij stuurde ocv een brief waarin hij de gang van zaken rond zijn ontslag, en een reeks andere incidenten, beschrijft.

¹¹ Notulen overleg bestuur met directie van 1 juni 2006.

¹² Dat vervoer werd deels betaald uit voor onderwijs bedoelde gelden, en die waren hard nodig voor het primaire proces. Daar was niemand het mee oneens. Onduidelijk was (en is) of dit gebruik van deze gelden in strijd was met de wet. Het ging al meer dan tien jaar zo, en ocv kon dat weten (via de jaarrekeningen van de Siba – en andere islamitische basisscholen waar hetzelfde gebeurd – waarin het inzage heeft). Op voorstellen van MR'en voor herziening van het systeem van ouderbijdragen en suggesties voor andere financieringsbronnen heeft het bestuur nooit gereageerd. Overleg terzake meed het met zorg dus zelfs de bezuinigingen die het in overleg met de MR'en had kunnen doorvoeren, bleven achterwege.

Die voorschool in Noord werd feestelijk en met veel publicitaire fanfare geopend door de minister persoonlijk. Buys stond trots glunderend naast haar. Het ministerie wist kennelijk niet dat die voorschool was aangevraagd en voorbereid door het oude bestuur, en Buys zweeg daarover. Ook het project in Zeeburg was voorbereid, uitgewerkt en aanbesteed door het oude bestuur. Bij verdiensten 1 en 2 pronkte het bestuur dus met veren van voorgangers. Op de financiën en de aspirant-bestuurders kom ik nog terug.

een adviseur voor de adviseur

Met dit al verdampte de aanvankelijke hoop. Uit te veel besluiten bleek dat het bestuur slecht op de hoogte was van de wet- en regelgeving in het onderwijsveld en van de situatie bij de Siba zelf. Het vermoeden rees dat het zich hoofdzakelijk liet informeren door slechts één directeur. Deze (interim-)directeur, de heer Hentzepeter, was in het voorjaar van 2005 door het oude bestuur voor een uur of acht per week, en op tijdelijke basis, aangetrokken om het onderwijs bij de Siba-school in Amsterdam-Zeeburg te verbeteren. Veel contact met ouders en personeel had hij niet. Hij schreef een zinnig maar beperkt verbeterplan: het team zou worden bijgeschoold in ‘differentiatie’. Over de veel urgentere taal- en gedragsproblemen repte hij niet. Hentzepeter is een ervaren schooldirecteur die als interim-directeur kennelijk leed aan wat David Owen¹³ het ‘hybris syndrome’ doopte: de neiging geheel te vertrouwen op eigen inzicht en intuïtie die kan ontstaan bij mensen in een te geïsoleerde machtspositie. Dat het bestuur juist Hentzepeter als informatiebron uitzocht, is overigens heel begrijpelijk. Hij kende de regels en regelingen wel, hij was de enige autochtoon binnen de Siba, en hij liep al flink wat jaren mee in het interim-circuit. Buys herkende in hem een soortgenoot in wat hij verder kennelijk ervoer als een zee van onbegrijpelijke allochtonen, en liet zich in alles door hem raden.

Hoe dan ook, het liep niet goed bij de Siba dus er moest iets gebeuren, en het lag voor de hand dat de MR'en daarbij het voortouw zouden nemen. De reddingsoperatie van ocw was door hen uitgelokt en zij voelden zich mede-verantwoordelijk voor het vervolg.

intermezzo: medezeggenschapactie en dwangsomgelden

Aan het ingrijpen van ocw ging bijna twee jaar strijd van de MR'en van de Siba vooraf, die culmineerde in een rechtszaak. Ik memoreerde dat al. De raden kregen op vrijwel alle punten gelijk. De rechter stelde een reeks eisen op waaraan het bestuur binnen een vastgestelde termijn moest voldoen, en hij legde een dwangsomregeling op die in werking zou treden als die termijnen niet werden gehaald. Het bestuur bleef in gebreke en uiteindelijk liet de advocaat van de raden de deurwaarder een fors bedrag aan dwangsomgelden innen. De deurwaarder legde daartoe beslag op rekeningen van de Siba, liet daarvan geld overmaken naar een rekening van de advocaat, en gaf vervolgens de Siba-rekeningen weer vrij.

Het zo geïnde geld was volgens het vonnis eigendom van de raden, en de AOB-advocaat verzekerde hen dat ze ermee konden doen wat ze wilden: ‘Al gaan jullie ervan op vakantie ...’ Dat laatste hebben de raden niet overwogen. Ik adviseerde ze het geld als teken van goede wil aan het bestuur te schenken, maar de advocaat ried aan daar nog even mee te wachten.

¹³ David Owen (2008): *In Sickness and in Power*, Methuen Publishing Ltd, Londen.

Besloten werd een deel van het geld te gebruiken voor verbetering van de medezeggenschap: scholing van raadsleden en het inhuren van deskundige hulp. De rest van het bedrag zou ten goede komen aan de leerlingen. Over de besteding daarvan wilden de MR'en graag met het bestuur overleggen. Helaas werd al snel duidelijk dat dat heel andere ideeën had.

medezeggenschapsoverleg

De medezeggenschapsraden stelden zich aanvankelijk afwachtend op. Ze gunden het bestuur de tijd zich in te werken. Maar de bestuurlijke ongelukjes, en vooral het besef dat die voortkwamen uit gebrek aan kennis en aan inzicht in de organisatie, deed hen beseffen dat het tijd werd voor overleg. Ik was aanwezig bij een eerste, informeel, gesprek van de voorzitters van twee MR'en met Boutachekourt en Buys. Boutachekourt verontschuldigde zich voor wat hij 'schoonheidsfoutjes' noemde, maar Buys was minder toegeeflijk. De eerste helft van het gesprek stond hij, zoals vaak¹⁴, op de gang te telefoneren met andere opdrachtgevers, maar eenmaal terug, pakte hij flink uit. Hij meende kennelijk dat de MR'en door hun actieve opstelling van de afgelopen jaren te veel invloed hadden verworven en verweet de leden ervan dat zij 'lijm aan hun billen' hadden. Hij vond dat het tijd werd voor een nieuwe lichter vertegenwoordigers. Aangezien vrijwel alle leden van de MR'en aan hun eerste (tweejarige) zittingstermijn bezig waren, versterkte hij zo vooral de indruk dat hij de Siba niet echt kende. Ook zijn klaarblijkelijke overtuiging dat het bestuur iets te zeggen had over de samenstelling van de raden baarde ons zorgen.

Voorts eiste Buys dat geblokkeerde Siba-rekeningen met daarop naar zijn zeggen tweëndertigduizend euro zouden worden vrijgegeven. Gebeurde dit niet, zo voegde hij er dreigend aan toe, dan was het 'einde oefening' voor de Siba. Zijn eis verraste ons, om van de dreiging maar te zwijgen. Wij wisten niet beter dan dat er slechts tijdelijk beslag op Siba-rekeningen was gelegd. Ik heb direct na dit gesprek contact opgenomen met de advocaat van de MR'en, en die bevestigde, na navraag bij de deurwaarder, dat er van geblokkeerde rekeningen geen sprake was.¹⁵ Pas later werd duidelijk hoe de vork in de steel zat. Buys had vagelijk iets opgevangen over dwangsommen en beslag op rekeningen en meende dat de raden rekeningen geblokkeerd hielden om zo die dwangsommen veilig te stellen¹⁶. Bovendien bleek hij van mening dat dit geld eigendom was van het bestuur. Opnieuw bleek dus dat hij slecht van de situatie op de hoogte was, en – wat merkwaardig was voor een jurist – niet wist hoe dwang-

¹⁴ Dumasy beklagde zich in zijn brief aan het ministerie over bestuursleden die bij overleg hun telefoon lieten aanstaan en regelmatig naar de gang vertrokken voor kennelijk dringende gesprekken. Van Galen memoreert in zijn mail aan Buys dat deze naast zijn andere werk kennelijk te weinig tijd voor de Siba overhield. Zelf heb ik één keer met Buys overlegd (over de opzet van de medezeggenschap – een opzet waar het niet van gekomen is), waarbij ik tot twee keer toe ruim twintig minuten duimendraaiend heb zitten wachten tot hij klaar was met zijn getelefoneer op de gang.

¹⁵ Tot het bestuur zelf wilde dat niet doordringen. Nog een half jaar later beklagde Boutachekourt zich bij het ministerie over door de raden geblokkeerde rekeningen (subsidieaanvraag bij het ministerie van 16 januari 2007).

¹⁶ Kennelijk maakte hij zich zorgen over nog meer kwalijks: daags na een ouderavond bij de school in Oost werd ik gebeld door woedende ouders: van Buys hadden zij begrepen dat ik die rekeningen geblokkeerd hield omdat ik uit was op het geld daarop. Ik schreef het bestuur dat Buys klaarblijkelijk onvoldoende rekening had gehouden met ouders die het Nederlands matig beheersten en hem daardoor verkeerd begrepen hadden; een reactie daarop kreeg ik niet.

somregelingen werken. Dat hij blij mocht zijn dat de raden de door het vorige bestuur verspeelde gelden geheel aan de Siba ten goede wilden laten komen en dat ze bereid waren over de besteding daarvan te overleggen, kwam geen moment bij hem op. Dat hij ons had kunnen vragen hoe de vork precies in de steel zat, evenmin.

De dwangsomkwestie is tot aan het bittere eind blijven doorzien. De advocaat wilde het geld graag overmaken op een rekening van de medezeggenschapsraden, maar de raden konden geen rekening openen zonder toestemming van het bestuur. Dat weigerde die te geven – waarschijnlijk omdat het de MR'en inmiddels als haarden van salafistisch verzet beschouwde (zie verderop) – en wilde het geld op zijn eigen rekening hebben, maar daar gingen de raden en hun advocaat niet mee akkoord. Buys koos voor de confrontatie en huurde een prijzig advocatenkantoor in dat de advocaat van de raden met een rechtszaak dreigde. Met het geld is uiteindelijk nooit iets nuttigs gedaan.

Terug naar dat eerste overleg. Ondanks de opstelling van Buys kwamen we toch nog tot een aantal concrete en vertrouwenwekkende afspraken, maar toen ook daar het een en ander mee mis ging¹⁷, vond ik het tijd worden Minnée van mijn zorgen op de hoogte te stellen. Die had daar per slot toe opgeroepen. Uiteraard kreeg het bestuur een kopie van mijn brief. Die brief kwam mij op een schoolverbod te staan¹⁸. Minnée reageerde niet.

tweespalt in het bestuur

In september 2006 deelde Boutachekourt mee dat Van Galen zijn functie had neergelegd omdat hij klaar was met zijn taken: de financiën waren op orde en het personeelsbeleid was rond. Dat Van Galen ook de juridische zaken beheerde was toen nog een goed bewaard geheim. Wat Van Galen af had, bleef onduidelijk; achterstallige jaarrekeningen verschenen pas later, en dan nog onaf, want zonder de vereiste accountantsverklaring. Bovendien bleef onduidelijk wat het bestuur eraan had bijgedragen. Ze waren opgesteld door het administratiekantoor dat ook al onder eerdere besturen de financiën van de Siba beheerde, en dat al van van de heren van el Amal opdracht kreeg achterstallige jaarrekeningen te produceren¹⁹. Ook de derde verdienste die het ministerie het bestuur toeschreef, dankte het dus aan eerdere bestuurders.

Er circuleerden geruchten dat Van Galen was opgestapt wegens ruzie binnen het bestuur, maar toen die geruchten wereldkundig raakten, was het huis te klein. Zulke leugens achte

¹⁷ Zo spraken wij af dat er een sollicitatiecommissie zou komen voor een directeur voor de school in Zeeburg, en dat Hentzepeter een te omstreden figuur was om van die commissie deel uit te maken. Bij de eerste bijeenkomst van die commissie bracht Buys Hentzepeter desondanks toch mee, wat voor de oudervertegenwoordiger in de commissie reden was zich terug te trekken. Hentzepeter bleef nauw bij de – overigens tot niets leidende – sollicitatieprocedure betrokken. Ik weet dat omdat ik een der sollicitanten was en tot tweemaal toe werd gebeld door journalisten die door Hentzepeter over mijn sollicitatie waren geïnformeerd; hij meende kennelijk dat daaruit zonneklaar bleek dat ik zeer sinistere bedoelingen had.

¹⁸ Uiteraard werd die brief daarbij niet als reden opgevoerd. De reden was een mailtje dat twee medewerkers van de school in Zeeburg – naar zij mij later zeiden onder druk van Hentzepeter – aan het bestuur schreven. 'Namens het team' van hun school (dat van niets wist) klaagden ze daarin dat ik iets onheus over medewerkers zou hebben gezegd. Of ik dat écht gezegd had – ik had dat niet – wenste het bestuur niet uit te zoeken.

¹⁹ Al in 2005 zagen de MR'en voorlopige versies van een aantal van jaarrekeningen die het bestuur triomfantelijk voorlegde.

het bestuur zeer schadelijk voor de Siba. Pas in 2008 maakte het ministerie een passage in een verslag van het bestuur openbaar waaruit bleek dat Van Galen wegens een vertrouwensbreuk het veld had moeten ruimen²⁰. Inmiddels kennen we dus ook dat al eerder genoemde e-mailbericht van Van Galen aan Buys. Er was wel degelijk ruzie, en de echte leugenaars waren Boutachekourt en Buys²¹. Van Galen, naar eigen zeggen werkzaam bij adviesbureau Conquestor, had overigens al een lange geschiedenis van heftige ingrepen en voortijdig, wegens conflicten afgebroken interim-opdrachten achter zich²². Het ministerie had dat moeten weten. Onderzoek naar de antecedenten van de interimmers heeft het kennelijk nooit gedaan.

gemorrel aan de identiteit en ‘islamitisch radicalisme’

Intussen besloot Hentzepeter, die al in 2004 in een interview met het NRC had laten weten islamitische scholen een gevaar voor de intergratie van hun leerlingen te vinden²³, een zaak aan te pakken die hem al langer een doorn in het oog was: het schoolreglement²⁴. Buys steunde hem daarin. Kledingvoorschriften verwaterden, een deel van het personeel begon zich aanzienlijk wufter te kleden, in de bovenbouw werd gemengd gegymd, de scheiding tussen jongens- en meisjestoiletten werd opgeheven omdat het toezicht op de toiletten daardoor makkelijk werd, en er verschenen folders en posters met afbeeldingen waaraan ouders aanstoot namen. Hoe onbeduidend dit in seculiere ogen ook mag lijken, voor veel ouders betekende het een aanslag op de islamitische identiteit van de school, en dat nog wel door een niet-moslim. Net als Hentzepeter heb ik een voorkeur voor scholen met een liberaler regime dan dat van de Siba, maar de identiteit van een school is een zaak voor oprichters en bestuurders, en voor de ouders die vanwege die identiteit juist voor deze school kiezen, en niet voor niet-geestverwante passanten. Bovendien is voor een verandering van het schoolreglement instemming van de MR nodig. Die heeft Hentzepter nooit gevraagd. En dan lag daar ook nog de toezegging van Boutachekourt dat hij niet aan de identiteit zou sleutelen.

Vanwege het beperkte contact dat Hentzepeter met de ouders had, ontging hem aanvankelijk wat zijn ingrepen teweegbrachten. Pas toen enkele ouders luidruchtiger begonnen te protesteren en bijvoorbeeld eigenhandig posters verwijderden, drong de oppositie tot hem door. Helaas schreef hij die toe aan een potentieel gevaarlijke, ‘zeer orthodoxe’ minderheid die in het belang van vrijheid en democratie krachtig bestreden diende te worden. Dat hij dácht aan die mogelijkheid was gezien de algemene beduchtheid voor islamitisch extremisme

²⁰ *Voortgangsrapportage* van het bestuur aan het ministerie, 26 september 2006.

²¹ De eerste onder meer in een interview met Het Stadsblad (20 september 2006).

²² Het AD schreef op 1 november 1999 en 21 mei 2000 over zijn optreden bij zorgcentrum Oostduin; De Gelderlander op 27 maart en 21 juni 2002 over zijn optreden bij verzorgingshuis De Braamberg. Incidenten als daar beschreven herhaalden zich toen hij in 2007-2008 bij de Besturenraad werkte; ook daar trad hij – mede op aandringen van de ondernemingsraad, die sprak van ‘wanprestatie’ – voortijdig terug (ten overvloede: de ze documenten heeft het ministerie niet).

²³ Zaterdag Bijvoegsel van 4-5 december 2004.

²⁴ Op zich zijn er goede redenen om bepaalde regels te versoepelen. Kledingvoorschriften beperken de keus bij het aantrekken van nieuw personeel, en dat is beslist onhandig. Maar het bestuur had toegezegd dat er niet aan de identiteit zou worden gemorrel, en gezien de onrust waartoe zulk morrelen leidt, was dat een zeer verstandige toezeggingen.

zo vreemd niet, maar als hij wel contact met de ouders had gehad, had hij beseft dat er voor deze zorg geen enkele reden was. Nu echter achtte hij het 'gevaar' zo groot dat hij Minnée schreef dat zijn school door islamisten overgenomen dreigde te worden²⁵. De ouder die zich aan een poster vergreep, een lid van de MR, kreeg een schoolverbod.

Het bestuur naderde het einde van zijn aanvankelijk geplande zes maanden zonder dat er bij de Siba enige vooruitgang was geboekt. Het ministerie verlengde het subsidie een keer of wat, uiteindelijk tot augustus 2007. Het toneel was intussen wel drastisch aan het veranderen. Het bestuur raakte verwickeld in een strijd met door Hentzepeter bedachte radicale elementen²⁶, zo bleek onder andere uit een rapportage aan het ministerie van december 2006 die in 2008 openbaar werd gemaakt en waarin mij een prominente rol in dit verzet werd toebedacht²⁷, en uit verslagen van overleg van bestuur en directie met aspirant-bestuursleden, en met vertegenwoordigers van stadsdelen²⁸. Bij die gesprekken is uitgebreid gebrainstormd over manieren om een halt toe te roepen aan 'een groep orthodoxe moslims die zich op intimiderende wijze bezighoudt het onderwijsproces in de school te frustreren' (zoals Hentzepeter dat formuleerde). Die oppositie achtte het bestuur geconcentreerd in de MR'en waarmee het daarom slechts symbolisch overlegde. Schriftelijk vastgelegde plannen waarover even rustig kon worden nagedacht, kregen die raden niet. Het bestuur deelde hoogstens mondeling en kort zijn voornemens mee, en de raden mochten kiezen: akkoord gaan met de voorgestelde aanpak of akkoord gaan met het sluiten van de scholen.

²⁵ Brief van Hentzepeter aan Minnée van 20 november 2006, met daarin een reeks beschuldigingen en verdachtmakingen aan het adres van de oudergeleding van zijn medezeggenschapsraad. Hentzepeter meende dat deze 'zeer orthodoxe' ouders, en dan met name de voorzitter, uit waren op een maatschappijvijandige school en dat ze doelbewust zijn onderwijsverbeteringen saboteerden. Uitgerekend die voorzitter besloot in 2007 zijn kinderen niet naar de As Siddieq te sturen omdat die school hem te behoudend en gesloten was.

²⁶ Dat hij de geestelijke vader van dit schimmentheater was, wordt bevestigd door berichten aan het ministerie van zijn collega-interim-directeur Dumasy.

²⁷ Het bestuur achtte mij '... betrokken bij een groep ouders die een meer orthodoxe lijn willen volgen en tot doel hebben om bij het aftreden van het interimbestuur en het aantreden van het nieuwe bestuur hun invloed op de school weer te vergroten, en een aantal beslissingen van het interimbestuur terug te draaien.' (Verslag van een overleg Boutachekourt en Buys met Minnée en Heemskerk van de directie Primair Onderwijs van ocv op 14 december 2006). ocv nam die verdenking naar eigen zeggen slechts voor kennisgeving aan (persoonlijke mededeling, 19 maart 2009). Maar nog in 2008 weigerde het mij inzage te geven in op mij betrekking hebbende documenten uit het Siba-dossier omdat dit de schrijvers daarvan in gevaar zou brengen (zo bleek tijdens een zitting van de Commissie voor de Bezwaarschriften van het ministerie op 23 september 2008). Kennelijk achtte men mij in staat gewelddadige wraakacties op touw te zetten.

Er zijn meer aanwijzingen voor vreemde angsten. Buys opende ooit een directieoverleg met de mededeling dat Boutachekourt tijdens avondlijk overleg met ouders in Amsterdam-Noord fysiek bedreigd was; een zeer ernstige ontwikkeling. Nu was de directeur van de betrokken school – die zulk 'overleg' met ouders meestal meed omdat hij monologen van bestuurders niet als overleg beschouwde – net die keer wel aanwezig. Hij had Boutachekourt de hele avond begeleid en hem tot aan diens auto vergezeld. Hij meldde mij dat er van bedreigingen geen sprake was geweest.

²⁸ Van 10 december 2006 en 21 en 28 januari 2007. In het verslag van 21 januari 2007 is sprake van '... een kleine groep ouders (MR-leden van de El Faroeq) gesteund door Bart Voorzanger die tracht het verbetertraject van de SIBA-scholen te frustreren. Dit gebeurt langs onofficiële kanalen. Deze groep probeert macht uit te oefenen door mailtjes te sturen, maar ook door verbale en fysieke bedreigingen. Dit alles heeft een negatieve invloed op het leefklimaat in de scholen.'

Terzijde: deze ‘intimiderende’, ‘orthodoxe’ ouders waren de leden van de oudergeledingen van de drie medezeggenschapsraden. Zij constateerden dat het bestuur niets deed aan kwaliteitsverbetering, dat het tegen alle beloften in sleutelde aan zaken die de identiteit van de scholen raakten en dat het elk overleg uit de weg ging. Mij vroegen ze om hulp ik ried ze aan om hun achterban te informeren (wat schoolbesturen overigens al snel ervaren als ‘informatie naar buiten brengen’), bij het bestuur aan te dringen op inhoudelijk overleg, en toen dat niet hielp, de hulp in te roepen van het ministerie dat immers de eindverantwoordelijkheid droeg voor het bestuur van de Siba, maar die noodkreet was vergeefs. Toen dat duidelijk werd, gingen de ouders op zoek naar mogelijkheden de scholen bij een ander bestuur onder te brengen. Bij overleg daarover was ik niet betrokken.

Tot mei 2006 hadden ouders en personeel in de MR’en altijd redelijk goed samengewerkt, maar daarna haakte het personeel onder druk van het bestuur af²⁹. Bang ontslagen te worden, meed het alles wat het bestuur of Hentzepeter zou kunnen ontstemmen. Pas in juni 2007, toen het bestuur collectief ontslag aankondigde, belegde het Siba-personeel een protestvergadering waar het mij bij uitnodigde met het verzoek te helpen om dat ontslag aan te vechten. Daar kreeg ik te horen dat mijn schoolverbod (op grond van een zogenaamde klacht van het team van de El Faroeq Omar) door Hentzepeter was georkestreerd.

een nieuw bestuur?

Het bestuur had een aantal aspirant-bestuurders weten te werven die volgens het oorspronkelijke plan de leiding zouden overnemen als de ‘interim’-periode ten einde liep – de vierde verdienste waarvoor het ministerie het bestuur nu lof toezwaait. Maar, uit angst wellicht dat de radicale islam ook daar zijn vertegenwoordigers had, deed het er alles aan ze weer af te schrikken. En dat lukte. Zoals we al zagen, kon de Siba geen bestuursaansprakelijkheidsverzekering afsluiten, en dat betekende volgens Boutachekourt dat bestuurders persoonlijk aansprakelijk gesteld konden worden als de Siba schulden maakte. Onder die dreiging trokken de aspirant-bestuurders zich terug³⁰. Volgens de MR-ouders waren verschillende islamitische organisaties bereid de scholen, al was het maar tijdelijk, over te nemen, maar pogingen daarover met het bestuur te spreken, leidden tot niets. Het bestuur zelf vond Esprit, een niet-islamitische organisatie, bereid zich over de scholen te ontfermen. Esprit stelde wel twee voorwaarden: het personeel zou opnieuw moeten solliciteren³¹ (wat in strijd was met de CAO) en de ouders kregen geen enkele zeggenschap over de identiteit van

²⁹ Dit met uitzondering van het personeel van de Abraham el Khaliel in Oost, waar de verhouding tussen ouders en personeel goed bleef. Die school werd daardoor in bestuursogen een brandhaard van verzet. ’t Zou goed kunnen dat dit mede verklaart waarom het bestuur de mogelijkheid die school snel te sluiten, gretig aangreep (zie paragraaf over ‘schoolsluitingen en financiële problemen’).

³⁰ Deze informatie is afkomstig van de directeur van de Siba-school in Amsterdam-Noord die aanwezig was bij een reeks gesprekken met aspirant-bestuurders. In haar brief aan de Tweede Kamer van 5 maart 2007 meldt de staatssecretaris van ocv dat de aspirant-bestuurders zich terugtrokken omdat de risico’s hen te groot leken.

³¹ Zo blijkt uit een e-mail van 3 mei 2007 van bestuursvoorzitter Ruth Kervezee van Esprit aan een vertegenwoordigster van de AOB (dat deel uitmaakte van het dossier betreffende de ontslagaanvraag van het Siba-personeel bij de rechtbank te Amsterdam): ‘Bij een doorstart onder Esprit, zullen wij, na een positief assessment ..., medewerkers van de SIBA-scholen uitnodigen te solliciteren bij Esprit’.

wat zij toch met enig recht als ‘hun’ scholen beschouwden. De ouders wezen deze overname daarom in grote meerderheid af. Het ministerie liet mij in maart 2009 weten dat Esprit destijds bereid was geweest om met de ouders te overleggen over het waarborgen van de identiteit. Als dat zo was, heeft die boodschap de ouders nooit bereikt. Herhaalde pogingen (waarbij ik ook betrokken was) van MR-ouders om met dat bestuur in gesprek te komen, hebben nooit tot iets geleid ...

schoolsluitingen en financiële problemen

Volgens het ministerie kon de Siba niet zelfstandig blijven voortbestaan omdat de daarvoor vereiste financiële reserve ontbrak, en hebben wij dat inzicht te danken aan het bestuur dat helderheid bracht in de financiële situatie van de Siba, zo zei men mij in maart 2009. Dat bestuur kwam inderdaad, we zagen dat al, met een aantal onder het oude bestuur voorbereide jaarrekeningen, zij het zonder de vereiste accountantsverklaring³². En verder produceerde het geregeld financiële prognoses. Het eerste dat daarbij opvalt is dat het besef dat de Siba onvoldoende geld had voor een zelfstandig voortbestaan pas daagde in het vroege voorjaar van 2007, dus bijna een jaar nádat het bestuur was aangetreden. Tot die tijd spiegelde het bestuur iedereen een zelfstandige Siba met een school in Noord, een school in Zeeburg en een school in Oost voor.

De school in Oost, de Abraham el Khaliel, was de eerste die zijn hoop op voortbestaan zag vervliegen. De vader die Minnée in april 2006 zo nadrukkelijk vroeg of die écht wel kon instaan voor een nieuwe kans voor de school van zijn kinderen, was destijds voorzitter van de oudercommissie van die school, en hij had reden voor zijn vraag. De Abraham el Khaliel bestond op papier sinds 2002, maar had pas sinds de zomer van 2005 een fatsoenlijk onderkomen. Volgens de wet zou hij in het schooljaar 2006/2007 de ‘stichtingsnorm’ van 322 leerlingen moeten halen, en dat lukte op die korte termijn niet. Normaal gesproken betekende dat dat de bekostiging in de zomer van 2007 zou worden gestaakt.

Het oude bestuur zag dat aankomen, meende terecht dat dat gezien de korte tijd die de school in feite voor zo’n groei gehad had, oneerlijk zou zijn en vroeg een doorstart aan, een tweede periode van vijf jaar voor het behalen van die stichtingsnorm. Kort na het aantreden van Boutachekourt c.s. kwam het bericht dat stadsdeel Oost-Watergraafsmeer de doorstart had goedgekeurd. Dankzij het nieuwe bestuur bleef de school bestaan, zo heette het toen. Iedereen haalde opgelucht en dankbaar adem.

Enkele maanden later kwam dat bericht opnieuw, zo leek het, al was het nu de centrale stad die de doorstart had goedgekeurd. Kennelijk was het besluit van het stadsdeel niet meer geweest dan een advies aan dat hogere college. Dat riep de vraag op of het besluit van dat hogere college dan wél definitief was. Het bestuur bevestigde dat nadrukkelijk, maar uiteindelijk bleek dat de minister het besluit nog moest goedkeuren, en dat deed ze niet. In december liet ze de gemeenteraad weten de voorgestelde doorstart van de El Khaliel af te wijzen en wel omdat de leerlingenprognose niet klopte: in de wet staat dat ‘... bij de berekening van het aantal leerlingen dat een school zal bezoeken, niet mogen worden

³² Uit de openbare verslagen van de curator die het faillissement van de Siba afhandelt, blijkt dat zij beschikt over een jaarrekening 2006 zónder zo’n verklaring; aanvankelijk meldt zij nog uit te moeten zoeken hoe het zit met eerdere jaarrekeningen, maar daar komt zij later niet op terug. Mogelijk loopt dat onderzoek nog.

meegeteld de leerlingen die wonen binnen een redelijke afstand van een [andere] school van dezelfde richting en voor wie op die school plaatsruimte aanwezig is³³, en die plaatsruimte zou volgens de minister aanwezig zijn op de Siba-school in het naburige Zeeburg die 225 leerlingen kon bergen. Nu had die school zelf al meer dan 225 leerlingen – voor het surplus huurde men lokalen elders – dus van ‘aanwézige plaatsruimte’ was geen sprake. De minister had in plaats van de lege stoelen, álle stoelen van de school geteld, en als het bestuur daartegen geprotesteerd had, had het zonder meer gelijk gekregen³⁴. Maar het protesteerde niet³⁵.

Door blindelings akkoord te gaan met sluiting van de school in Oost bracht het bestuur de Siba verder in de problemen. Het zou een klein dozijn personeelsleden moeten ontslaan en dat bracht forse kosten met zich, terwijl sluiting van de school leidde tot verlies van leerlingen en dus van inkomsten, en ernstiger nog, van groeimogelijkheden voor de Siba.

Aan de slechte financiële vooruitzichten waarop het bestuur zich bij zijn besluit tot opheffing van de Siba beriep had het dus zelf stevig bijgedragen. Een lening of voorschot kon dat probleem wegnemen, maar daartoe bleek het ministerie niet bereid. Het ministerie looft het bestuur uitbundig omdat het er toch maar in geslaagd was veelbelovende kandidaten voor een nieuw bestuur bijeen te brengen. Maar kennelijk achtte het die kandidaten onvoldoende veelbelovend om ze met zo’n lening of voorschot de ruimte voor een wederopbouw van de Siba te geven. Daarmee vervluchtigt ook de vierde aan de heren interim toegeschreven verdienste.

onderwijsverbetering

Het kernprobleem van de Siba was een onderwijskundig tekort. Dat hef je op door je personeel bij te scholen en door een gezamenlijk gedragen en uitgevoerd programma voor acht jaar samenhangend basisonderwijs uit te werken. Van het personeel eist dat twee dingen: voldoende onderwijskundige potentie en de bereidheid een poos lang extra hard te werken. Op gezag van Hentzepeter meende het bestuur dat velen die potentie misten. Een pikant detail daarbij is dat Hentzepeter oordeelde over mensen die hij nooit aan het werk had gezien, en dat die mensen, toen ze door een onderwijsadviesbureau werden beoordeeld, een stuk positiever uit de bus kwamen dan hij had voorzien. Er was dus geen enkele reden om níet in te zetten op een grondig onderwijsverbeterprogramma.

Zo’n programma vereist investeringen. In tijd en energie maar ook in geld. Dat geld verdien je terug als de scholen door die onderwijsverbetering een betere naam krijgen en gaan groeien. Er waren heel veel ouders die hun kinderen graag naar een islamitische school hadden gestuurd, met name in Amsterdam-Oost; het enige dat ze er van weerhield ze bij de Siba in te schrijven was zorg over de kwaliteit. Daar had het bestuur dus op moeten inzetten.

Het ministerie zegt nu dat sluiting onvermijdelijk was omdat de Siba blut was. Maar dát was geen onvermijdelijk gegeven; de slechte financiële vooruitzichten van de Siba werden mede veroorzaakt door besluiten van het ministerie, waaronder het aantoonbaar onjuiste

³³ Brief van de minister van onderwijs aan de raad van de gemeente Amsterdam, dd. 6 december 2006.

³⁴ Ik mailde de adviseur van het oude bestuur over deze kwestie, en kreeg van hem te horen dat hij dit soort broddelwerk van het ministerie vaker had meegemaakt.

³⁵ Maar natuurlijk, ook gemeenteraad en b&w hadden moeten zien dat hier iets niet klopte ...

besluit de school in Oost te sluiten en daarmee groei in nota bene het meest veelbelovende stadsdeel onmogelijk te maken, en het besluit niet te investeren in scholen die met een lening wel degelijk uit het slop konden worden gehaald.

Met dit al zag het bestuur de weg vrij om zowel de Siba als de scholen op te heffen. Het ministerie liet weten dat het subsidie voor het bestuur per 1 augustus 2007 definitief afliep. Boutachekourt besloot daarop dat hij per die datum tevens zijn bestuursfunctie wilde neerleggen. Aangezien er niemand was aan wie hij het bestuur wilde overdragen, betekende dat het eind van de stichting. Hij vroeg het ministerie de bekostiging van de scholen te staken. En aldus geschiedde. Per 1 augustus 2007 werd de Siba opgeheven, gingen de scholen dicht, stond het personeel op straat, en hadden enkele interim-managers tonnen verdiend.

ontslagprocedure

Als voorbereiding op het ontslag van het personeel overlegde het bestuur met de onderwijsbonden en het ministerie. Daaruit kwam een sociaal plan voort dat inzette op detachering en eventueel bijscholing van personeelsleden. Het ministerie zegde 3,3 ton toe om daarin te voorzien. Het personeel wees dat plan af en eiste een ontslagvergoeding in de niet geheel onzinnige verwachting dat detachering en bijscholing weinig zouden opleveren. Het had geen enkel vertrouwen in de bonden (meer) omdat die in alles meegingen met het bestuur en het ministerie en niet wilden luisteren naar klachten over vijftien maanden wanbeleid van de interimmers onder de uiteindelijke verantwoordelijkheid van het ministerie. Vakbonden zitten natuurlijk ook in een lastig parket. Ze moeten zich inzetten voor de belangen van hun leden, maar zijn daarvoor afhankelijk van goede relaties met werkgevers en overheid. Dan moet het belang van hun leden wel eens wijken ...

Uiteindelijk huurde het personeel zelf een advocaat in die de kantonrechter ervan wist te overtuigen dat een ontslagvergoeding redelijk was. De rechter kende die vergoeding toe, waarop het bestuur besloot het faillissement van de Siba aan te vragen omdat de beschikbare middelen ontoereikend leken om die vergoeding volledig uit te betalen. De 3,3 ton die het ministerie in de afwikkeling van deze zaak had willen investeren zou veel hebben opgelost, maar kennelijk misgunde het ministerie het personeel de mogelijkheid zelf te beslissen over de besteding van dat bedrag. Het trok zijn aanbod in, en diende later zelfs een rekening in bij de curator voor meer dan een miljoen die het uit de boedel 'terug'-betaald wenste te krijgen³⁶.

as-Siddieq

Het bestuur probeerde de ouders ertoe te bewegen hun kinderen in te schrijven bij niet-islamitische scholen in hun eigen buurt. Maar veel Siba-ouders waren inmiddels zo teleurgesteld door wat zij ervoeren als een samenzwering van overheden en bestuur dat ze hun kinderen inschreven bij de enige islamitische school die hen op dit strategisch gekozen

³⁶ Medio 2006 (ik kreeg een ongedateerde kopie van dit schrijven) schreef het ministerie de Siba dat het overwoog de zes ton die de inmiddels voor-vorige voorzitter had verduisterd van de Siba terug te eisen. Dat deed het dus nu ná dat faillissement (met daarbij de kosten van het 'interim'-bestuur). Het doet zoiets vaker. De consequentie van dat beleid is dat geld dat scholen eerst werd onthouden omdat hun bestuur het elders verkwistte, vervolgens opnieuw aan die scholen wordt onttrokken. Een voorzitter die zes ton verduistert, bijvoorbeeld, kost zijn scholen zo dus 1,2 miljoen.

moment onvoorwaardelijke steun toezegde: de zeer orthodoxe as-Siddieq³⁷. Met al die inschrijvingen in de hand dwongen de bestuurders van de as-Siddieq de stadsdelen Noord en Zeeburg de daar vrijkomende schoolgebouwen van de Siba aan hen over te dragen. En zo gebeurde wat het bestuur en Hentzepeter met al hun inzet hadden getracht te voorkomen maar door hun acties nu juist bewerkstelligden: Amsterdam kreeg er twee zeer orthodox islamitische scholen bij.

Alle plechtige beloften van Minnée ten spijt was het Siba-project van ocv uitgelopen op een compleet debacle.

nabeschouwing

Een proces als dit kent eigenlijk alleen verliezers. De Siba-leerlingen liepen een plechtig toegezegde onderwijsverbetering mis. Gematigde moslimouders raakten de scholen kwijt waar ze zich, ondanks alle bezwaren die ook zij goed zagen, toch thuis voelden, en moesten kiezen: een zeer orthodoxe en qua onderwijs zwakke islamitische school of niet-geestverwant onderwijs. De toch al magere reputatie van het islamitisch onderwijs werd door publiciteit over de Siba – onverdiend dit keer – verder ondergraven. Het Siba-personeel kwam op straat te staan en een deel staat daar nog steeds. ‘Siba’ staat nu voor veel lelijks, en zo’n arbeidsverleden is een merkbare handicap. De rechter kende het personeel een ontslagvergoeding toe, maar uitbetaald is er nu (bijna anderhalf jaar na het ontslag) nog altijd niets.

De grootste schade, echter, is veel diffuser: een groep allochtone Amsterdammers maakte op een wel zeer teleurstellende manier kennis met de Nederlandse overheid en met Nederlandse bestuurders. Zij voelen zich door hen in de kou gezet, bedrogen en verdacht gemaakt. Daar wordt een samenleving niet hechter van, en uiteindelijk schaadt dat ons allen.

wat ging waar mis?

In deze zaak is een aantal flinke fouten gemaakt, en de uiteindelijke verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij het ministerie van ocv.

De problemen begonnen in feite al bij het voorbereidend onderzoek. Dat bracht niets boven water dat ouders en personeel niet al wisten, en het bestuur liet de maanden na zijn aantreden herhaaldelijk weten dat de situatie ernstiger was dan het vooraf te horen had gekregen. Nu was het natuurlijk in zijn belang het allemaal zo treurig mogelijk voor te stellen, maar gezien de oppervlakkigheid van het onderzoek was het goed mogelijk dat er inderdaad nog niet gesignaleerde problemen waren. Een gevolg daarvan was wel dat het bestuur zich begon blind te staren op financiële en procedurele kwesties en onderwijsverbetering op het tweede plan zette. Tijdens mijn eerder gememoreerde gesprek op 19 maart 2009 wierp het ministerie tegen dat dit onderzoek niet grondiger kon zijn omdat de inspectie er niet op toegerust is de financiële situatie van een onderwijsinstelling gedetailleerd in kaart te brengen. Dat moge zo zijn, maar dan beseftte het ministerie dus dat het onderzoek op dat

³⁷ In de wandelgangen van de Siba cirkelde allerlei samenzweringstheorieën, waaronder het gerucht dat As Siddieq achter de opstandigheid van dwarse ouders zat (alsof die ouders niet zelf zagen wat er gebeurde). Aanwijzingen daarvoor waren er niet. Een feit is wel dat As Siddieq geen beter moment had kunnen uitzoeken om de ouders onvoorwaardelijke hulp toe te zeggen, en zo twee schoolgebouwen en flink wat leerlingen binnen te halen.

punt onvoldoende houvast bood en dus alleen al daarom onvoldoende grond voor een definitief plan van aanpak. Het had het bestuur kunnen opdragen allereerst de financiën te onderzoeken en pas in te zetten op een herstart van de Siba als bleek dat daar ruimte voor was. De onvoorwaardelijke garantie die Minnée gaf, had alleen gegeven mogen worden als het ministerie bereid was tekorten die een doorstart onmogelijk maakte met een lening of eenmalige subsidie te compenseren.

Een volgende fout betreft de door ocw gekozen constructie. In feite nam het ministerie de macht bij de Siba over, maar dat zonder daarbij ook expliciet de bijbehorende verantwoordelijkheid aan te gaan. Het liet die verantwoordelijkheid in het vage door Boutachekourt een dubbelrol te geven. Deze constructie creëerde een schemergebied waarin bestuur en ministerie zich achter elkaar konden verschuilen. En diezelfde onduidelijkheid schaadt nu het personeel dat als direct gevolg van (evident onjuiste) ocw-besluiten zijn baan kwijtraakte, maar zijn ontslagvergoeding misloopt omdat datzelfde ministerie doet alsof het daarvoor geen enkele verantwoordelijkheid draagt³⁸.

Datzelfde ministerie sloot de Siba-school in Oost op grond van ondeugdelijk cijfermateriaal. De Siba werd daarmee beroofd van zijn grootste groeikansen (en moest ook nog eens iets van een ton aan investeringen in de renovatie van een schoolgebouw afschrijven).

Al na enkele maanden was voor iedereen die het zien wilde duidelijk dat de heren interim hun taken niet aankonden en tijd en geld verspilden aan onuitvoerbare plannen, pompeuze documenten, onderling gebakkelei, en ruzie met ouders. Het ministerie is daar herhaaldelijk op gewezen maar het miste de moed om toe te geven dat het de Siba had opgezadeld met de verkeerde bestuurders, verzuimde ze te vervangen en verhulde opzettelijk dat het wel degelijk op de hoogte was van de problemen en conflicten. Het ministerie liet mij in maart 2009 weten een dergelijke vervanging niet te hebben overwogen omdat het er steeds van uitging dat de bestuurders nog maar kort te gaan hadden – te kort om nog wél capabele opvolgers bijeen te kunnen zoeken. Dat 't het bestuur om die reden z'n eerste termijn in 's hemelsnaam maar liet uitdienen, is misschien te begrijpen, maar dat het geen van de verzoeken om verlenging van de benoeming aangreep om orde op zaken te stellen, is dat toch nauwelijks.

Ernstig mis ging het ook bij de samenstelling van het 'interim'-bestuur. Een onhandiger combinatie van voor deze taak ongeschiktere heren laat zich moeilijk denken. Zowel qua kennis als qua instelling en karakter waren ze voor deze onderneming – een delicate operatie in het hart van islamitisch Nederland – ongeschikt. Geen van hen bleek in staat een vertrouwensrelatie met ouders en personeel – vrijwel allen allochtoon – op te bouwen.³⁹ Boutachekourt is zelf moslim en allochtoon, maar staat zowel qua geloof als qua maatschappelijke positie mijlenver af van de mensen voor wie hij zich moest inzetten. En 'communi-

³⁸ Zo blijkt uit een brief van mevrouw Dijkema aan een voormalig Siba-directeur die haar had opgeroepen in deze haar verantwoordelijkheid te nemen.

³⁹ Het voorgenomen ontslag van het halve team van de school in Oost – oudere Surinaamse leerkrachten – spreekt in dit verband boekdelen. Zonder enig onderzoek naar hun functioneren en hun vaardigheden meende het bestuur dat ze wel slecht les móesten geven en dat bijscholing weggegooid geld zou zijn. Toen zulk onderzoek later alsnog werd gedaan, bleek er met de basisvaardigheden van deze leerkrachten weinig mis. Volgens de directeur van de school waren de ontslagenen persoonlijk door Hentzepeter uitgezocht ... op basis van een lijstje met namen, geboortedata en, niet onbelangrijk in dit verband, geboorteplaatsen. Aan het werk had hij deze docenten nooit gezien.

catie', zijn specialiteit, is voor hem synoniem met PR. Bovendien werkten de heren elkaar op alle fronten tegen.

Buys is jurist, maar alleen al zijn aanpak van de dwangsomkwestie en de sluiting van de school in Oost roept vragen op ten aanzien van zijn deskundigheid. Dat hij zijn juridische portefeuille moest inleveren was dus op zich terecht (al veranderde dat niets aan de zaak want ook Van Galen deed er niets mee, en verdween bovendien niet lang nadien, waarna Buys z'n portefeuille terugkreeg). Van Galen bracht enige kennis op terreinen als financiën en personeelsbeleid in, maar hij kan alleen functioneren als hij alle touwtjes in handen heeft en niet wordt tegengesproken, en gaat ook dan sociaal hoogst onhandig te werk. Boutachekourt en Buys bleken niets van onderwijs en onderwijsbeleid te weten, terwijl de laatste wel als dé deskundige op die terreinen werd voorgesteld. Het gevolg van dit al was dat deze heren in alles steunden op een interim-directeur die zijn kennis van de Siba overschatte, niets ophad met islamitisch onderwijs, bij voorbaat overtuigd was van de ongeschiktheid van met name oudere Surinaamse docenten, en elke vorm van inspraak als een onheuse ondergraving van zijn welverdiende autoriteit beschouwde.

hoe verder?

Wordt het geen tijd dat het ministerie openlijk toegeeft dat het dit project verknald heeft?

Wordt het geen tijd dat het de aangerichte schade beperkt door de leugens van de heren interim over de Siba-ouders openlijk aan de kaak te stellen, en te zorgen dat het personeel zijn ontslagvergoeding krijgt?

De ooit toegezegde 3,3 ton zou een welkome aanvulling betekenen op het schamele bedrag dat er nu voor hen in de Siba-boedel zit.

En wordt het geen tijd ook dat het ministerie – dat immers graag vaker bestuurlijk zou ingrijpen – eens grondig uitzoekt hoe het hier zo fout heeft kunnen lopen?